

*Vánoční
příběhy*

CHARLES DICKENS

Vánoční příběhy

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cooboo.cz
www.albatrosmedia.cz

Charles Dickens
Vánoční příběhy – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

*Vánoční
příběhy*

CHARLES DICKENS

*Vánoční
příběhy*

Přeložil Petr Štádler

CooBoo Classics Svazek 5

COO
BOO

Předmluva

Úzký prostor, do něž bylo třeba vměstnat tyto Vánoční příběhy, když vycházely poprvé, poněkud znesnadňoval možnosti, jak takový příběh vystavět, a prakticky si vyžádal to, že fungují poměrně osobitým způsobem. V takovýchto hranicích jsem se nemohl pokoušet nijak podrobně rozpracovávat povahovou stránku postav. Mým hlavním záměrem bylo formou jakési svérázné *masque*, jež má v téhle radostné části roku opodstatnění, podnítit trochu té lásky a shovívavosti, které mají v křesťanské zemi své místo celoročně.

VÁNOČNÍ KOLEDA

Předmluva

Snažil jsem se v téhle strašidelné knížečce vyvolat ducha myšlenky tak, aby se mí čtenáři nemohli na nikoho mrzet. Ani na sebe, ani na druhé čtenáře, ani na čas vánoční, ani na mě. Kéž jim duch doma příjemně straší a nikdo ho nechce vyhánět.

Věrný přítel a sluha čtenářů

C. D.

prosinec 1843

Obsah

SLOKA I
PRACHOUNŮV DUCH 13

SLOKA II
PRVNÍ ZE TŘÍ DUŠÍ 34

SLOKA III
DRUHÁ ZE TŘÍ DUŠÍ 53

SLOKA IV
POSLEDNÍ Z DUŠÍ 77

SLOKA V
KONEC PŘÍBĚHU 94

SLOKA I

PRACHOUNŮV DUCH

Tak předně, Prachoun byl mrtvý. O tom není sebemenších pochyb. Záznam o jeho pohřbu podepsal kněz, kostelník, zřízenec a hlavní oplakávač. Podepsal ho i Hraboun. A Hrabounovo jméno mělo váhu na Burze, ať se pustil, do čeho chtěl.

Starý Prachoun byl mrtvý, doslova zcepenělý.

Pozor, osobně nemám potuchy, proč by mrtvý měl zrovna zcepenět. Sám bych se možná býval přikláněl k tomu, že mrtvý může leda zcepenět. Naši předci nám ale odkázali, že mrtvý zcepení, a já nehodlám jejich moudrost pošpiňovat svýma nehodnýmá rukama, protože to by byl s naší zemí konec.

Věděl Hraboun, že je Prachoun mrtvý? No ovšem. Jak by nevěděl? S Prachounem byli bůhvíkolik let společníci. Hraboun byl Prachounovi výhradním vykonavatelem závěti, výhradním správcem pozůstalosti, výhradním nabyvatelem, výhradním univerzálním legatářem, výhradním přítelem; oplakával ho taky výhradně on sám. Ani Hrabouna však ta smutná událost nezdrtila tak příšerně, aby i v den pohřbu neuzavřel nesporně výhodný obchod a nedostal tak pověsti znamenitého obchodníka.

Zmínka o Prachounově pohřbu mě znovu přivádí k tomu, co jsem říkal na začátku: Prachoun byl mrtvý, o tom není pochyb. Tohle je třeba jasně chápat, jinak z historyky,

kteřou se chystám vyprávět, nemůže vzejít nic podivuhodného. Kdybychom nebyli absolutně přesvědčeni, že Hamletův otec zemřel ještě před začátkem hry, nebylo by na tom, jak se v noci prochází ve východním větru po vlastním cimbuří, nic obzvlášť pozoruhodného – o nic víc než konání kdejakého postaršího milostpána, který by uvedl doslova v úžas synovu chabou mysl tím, že se po setmění náhle zjeví někde, kde to fouká, řekněme na hřbitově svatého Pavla.

Jméno starého Prachouna nad vchodem do skladu Hraboun nikdy nezatřel, a tak se tam i po letech skvělo: Hraboun a Prachoun. Pod tímhle názvem byla firma známá. Nováčci v oboru titulovali Hrabouna někdy Hraboun, někdy Prachoun, ale slyšel na obě jména. Bylo mu to jedno.

Že to ale u toho Hrabouna byla tvrdá skýva! Jak ten uměl mačkat, ždímat, svírat, sdírat, tisknout a škudlit, hříšník jeden stará! Jak byl tvrdý a ostrý jako křemen, z něž nikdy žádná ocílka nevykřesala pořádný oheň. Jaký tajnětkář a samotář, uzavřený jako škeble. Niterným chladem mu zatuhly staré rysy, obrousil se špičatý nos, scvrkly se tváře, zprkeněl krok, zarudly oči, zmodraly tenké rty, a rozchrčel se prohnáný hlas. Na hlavě, na obočí i kožené bradě měl jinovatku. Nízká teplota ho nikdy neopouštěla. Za parných letních „psích dnů“ si z úřadovny udělal lednici, ani o Vánocích o stupínek neporoztála.

Okolní horko a zima působily na Hrabouna pramálo – nebylo výhně, která by ho zahřála, nebylo zimního nečasu, který by ho rozklepal. Takový vítr na světě ještě nefoukal, aby byl kousavější než Hraboun, takový sníh se z oblohy ještě nesypal, aby byl úpornější než Hraboun, taková průtrž se na lidskou hlavu ještě nesnesla, aby byla hlušší k úpěnlivým prosbám než Hraboun. Slotu neměla jak mu zalézt pod nehty. Nejtěžší liják, vánice, krupobití a plískanice se oproti němu mohly pyšnit jedině tím, že zatímco samy častou ustoupily, Hraboun nikdy.

Na ulici Hrabouna nikdo nikdy s potěšeným výrazem nezastavil, aby se zeptal: „Můj milý Hraboune, jak se máte? Kdy mě přijdete navštívit?“ Žádný žebrák u Hrabouna jakživ nežadonil o pár krejcarů, žádné děti se ho nezeptaly, kolik je hodin, žádný muž ani žena se ho jedinkrát v životě nezeptali na cestu. Snad i každý slepecký pes ho znal, a když ho viděl přicházet, hned páníčka tahal někam do průchodu a do postranní uličky; pak jen zavrtěl ocasem, jako by říkal: „Lepší oči vyhaslé než takové zlé, můj pane ve věčné temnotě!“

Ale co na tom Hrabounovi záleželo! Přesně z tohoto měl požitek. Proplétat se na cestě životem houfy lidí a výstražně odhánět veškerou jejich přízeň, to zasvěcenci hodnotili jako Hrabounovu „libůstku“.

Za onoho času, ze všech radostných dní v roce zrovna na Štědrý den, seděl starý Hraboun ve své účtárně a činil se. Byla sychravá, třeskatá zima, a navíc mlha. Hraboun slyšel z uličky, jak dýchavičně lidé venku chodí, jak se poplácávají po hrudi a podupávají o dlažbu, aby se zahřáli. Městské hodiny odbily teprve třetí, ale už se snesla docela tma – pořádné světlo nevysvitlo celý den – a v oknech sousedních úřadoven jako narudlé šmouhy na hmatatelném hnědém ovzduší plápolaly svíčky. Mlha se vlévala do každé šterbiny a klíčové díry a venku byla tak hustá, že ačkoli ulička patřila k nejužším, z domů naproti se staly pouhé přeludy. Při pohledu na to, jak se shůry snáší umolousaný mrak a všechno zastírá, si jeden mohl pomyslet, že má za sousedku matku přírodu, která zrovna pořádně doutná.

Dveře účtárny měl Hraboun otevřené, aby mohl dohlížet na svého písaře. Ten ve své bezútěšné kobce, jakési jínce, opisoval dopisy. Hraboun u sebe udržoval malý ohýnek, ale ten písařův byl o tolik menší, že vypadal jako jediný uhlík. Písař ho ovšem neměl jak přiživit, jelikož uhlák měl ve své úřadovně Hraboun. A kdyby snad k němu písař vstou-

pil s lopatkou, pán by se jistojistě nechal slyšet, že takto si budou muset jít každý svou cestou. Pročež se písař zachumlal do svého bílého vlněného šálu a jal se zahřívát u svíčky, kterážto snaha však přišla vniveč, neboť neměl bujnou představivost.

„Veselé Vánoce, strýci! Bůh vás chraň!“ zahalekal radostný hlas. Patřil Hrabounovu synovci, jenž se u něj zjevil tak rychle, že strýci jeho příchod zvěstoval až tento pozdrav.

„Pche!“ ulevil si Hraboun. „Habaďura!“

Hrabounův synovec se rychlou chůzí v mrazivé mlze tak rozpálil, až celý žhnul. Pohlednou tvář měl brunátnou, jiskřilo mu v očích a už mu zase stoupala pára od úst.

„Vánoce že jsou habaďura, strýci?“ zhrozil se Hrabounův synovec. „To jistě nemyslíte vážně!“

„Myslím,“ odušil Hraboun. „Veselé Vánoce! Jakým právem byste se chtěl veselit? Jaký máte k veselání důvod? Na to jste moc velký chudás.“

„Ale no tak,“ ohradil se rozverně synovec. „Jakým právem byste si vy chtěl stýskat? Jaký máte důvod se škaředit? Na to jste moc velký boháč.“

Hraboun neměl zrovna po ruce žádnou lepší odpověď, a tak se jen znovu ušklíbl: „Pche!“ a dodal: „Habaďura.“

„Nehněvejte se, strýci!“ mírnil ho synovec.

„Jak bych se mohl nehněvat,“ odsekl strýc, „když žiju v takovém světě plném bláznů? Veselé Vánoce! Veselé Vánoce aby spral čert! Co jiného jsou Vánoce než chvíle, kdy musíte platit účty a nemáte za co? Kdy jste zase o rok starší, ale ani o hodinu bohatší? Kdy uzavíráte účetní knihy a pod nosem vám přistane každičká položka za celých dvanáct dlouhých měsíců? Kdyby mohlo být po mém,“ horlil Hraboun, „každého idiota, který chodí po světě se slovy ‚Veselé Vánoce‘ na rtech, by měli povařit s jeho pudinkem a pohřbit ho se snítkou cesmíny zabodnutou v srdci. Vážně!“

„Strýci!“ prosil synovec.

„Synovče!“ kontroval přísně strýc. „Berte si Vánoce po svém, já si je budu brát taky po svém.“

„Jen si poslušzte,“ ucedil Hrabounův synovec. „Ale ničemu tím neposloužíte.“

„Pak se Vánoce s dovolením přestanu zabývat a dělat jim medvědí službu,“ odvětil Hraboun. „Hlavně ať Vánoce poslouží vám! Jestli vám vůbec někdy posloužily!“

„Troufám si tvrdit, že mi dobře posloužila celá řada věcí, ze kterých jsem nic neměl,“ nedal se synovec, „mimo jiné Vánoce. Jsem si ostatně jistý, že vždy, když Vánoce přijdou, smýšlím o nich – a odhlížím teď od úcty k jejich posvátnému jménu a původu, lze-li od toho vůbec u něčeho vánočního odhlížet – v dobrém jako o době vlídnosti, odpuštění, dobročinnosti, potěšení. Jako o jediné době v dlouhém kalendáři celého roku, kdy jako by se muži i ženy usebrali, že všichni svobodně otevřou uzavřená srdce a ty ubožejší budou považovat za své souputníky na cestě ke smrti, ne za jinou kastu tvorů plahočících se po jiných cestách. A proto, strýci, ačkoli mi Vánoce nikdy v kapse nevykouzily zlata či stříbra ani za zlámanou grešli, jsem přesvědčený, že mi v životě posloužily dobře a ještě poslouží! A proto říkám: Bůh jim žehnej!“

Písař v jímce bezděky zatleskal. Ihned si ovšem nevhodnost svého činu uvědomil a jal se honem prohrabávat oheň, čímž však i poslední neduživou jiskru navěky zadusil.

„Ještě ceknete,“ pohrozil Hraboun, „a vysloužíte si vánoční vyhazov! Jste vy to ale zdatný řečník, mládenče,“ obrátil se zpět k synovci. „Divím se, že nesedíte v parlamentu.“

„Nezlobte se, strýci. Přijďte k nám zítra na večeři!“

Hraboun odpověděl, že přijde... Ano, opravdu. Ale řekl to v celém znění – přijde, až naprší a uschne.

„Ale proč?“ zvolal Hrabounův synovec. „Proč?“

„A proč jste se vy ženil?“ opáčil Hraboun.

„Protože jsem se zamiloval.“

„Protože jste se zamiloval!“ zabručel Hraboun, jako by slyšel jedinou věc na světě, která je ještě směšnější než veselé Vánoce. „Sbohem!“

„Ale strýci, jedinkrát jste za mnou nezašel ani předtím, než k tomu došlo. Tak proč to uvádíte jako důvod, že nepřijdete ani teď?“

„Sbohem,“ zopakoval Hraboun.

„Nic od vás nechci, ničeho od vás nežádám. Proč nemůžeme být přátelé?“

„Sbohem,“ zavrčel Hraboun.

„Ž celého srdce je mi líto, že jsem narazil na takovou zatvrzelost. Nikdy jsem se s vámi nepustil do žádné pře. Zkusil jsem to na počest Vánoc a vánoční rozpoložení si nehodlám nechat zkazit. Takže veselé Vánoce, strýci!“

„Sbohem!“ zakvílel Hraboun.

„A šťastný nový rok!“

„Sbohem!“ zachrčel Hraboun.

Jeho synovec přesto úřadovnu opustil bez křivého slůvka. Zastavil se u venkovních dveří, aby popřál veselé Vánoce písaři. Ten zareagoval i ve své promrzlosti vřeleji než Hraboun, neboť mládenci vlídná slova srdečně opětoval.

„Takže i můj písař,“ zamručel Hraboun, jenž ho zaslechl. „Má ženu a děti, ode mě patnáct šilinků týdně a je to další tulpas, co se ohání veselými Vánoce. Skončím v blázinci.“

Když dotyčný pomýlenec pustil Hrabounova synovce ven, vpustil zároveň dovnitř dvě jiné osoby, vznešené milostpány, radost pohledět. Už bez klobouku a s knihami a papíry v ruce teď stanuli v Hrabounově úřadovně. Uklonili se mu.

„Hraboun a Prachoun, nemýlím-li se,“ pravil jeden z milostpánů, poté co nahlédl do svého seznamu. „Mám to potěšení mluvit s panem Hrabounem, nebo s panem Prachounem?“

„Pan Prachoun je už sedm let v pánu,“ odpověděl Hraboun. „Zemřel takhle večer přesně před sedmi lety.“

„Nepochybujeme, že jeho přeživší společník jeho štědrost náležitě zastane,“ prohlásil milostpán a předložil své doklady.

Rozhodně zastal, neboť ti dva byli spřízněné duše. Při zlověstném slovu „štědrost“ se Hraboun zakabonil, zavrtěl hlavou a listiny vašnostovi vrátil.

„V tuto slavnostní roční dobu, pane Hraboune,“ vzal milostpán do ruky pero, „je více než jindy žádoucí, abychom alespoň skromně zaopatřili chudé a nemajetné, kteří v současné chvíli velice trpí. Běžných potřeb se nedostává tisícím, běžných zbytností se nedostává statisícům, pane.“

„Copak nemáme vězení?“ podivil se Hraboun.

„Celou řadu,“ odložil milostpán pero.

„A chudobince?“ naléhal Hraboun. „Fungují pořád?“

„Fungují. Pořád...“ opáčil milostpán, „by mi ale bylo milejší, kdyby nefungovaly.“

„Takže zákony o šlapacích mlýnech a o chudých jsou plně v platnosti?“ vyzvídal dál Hraboun.

„Obojí se využívá na plné obrátky, pane.“

„Tak to rád slyším! Z toho, co jste říkal prvně, už jsem se bál, že se něco přihodilo, takže přestaly hrát svou užitečnou roli,“ ulevilo se Hrabounovi.

„Máme ovšem dojem, že takto lid obecný sotva křesťansky pookřeje na duši a na těle,“ odvětil vašnost, „a několik z nás se proto snaží shromáždit prostředky na to, abychom mohli chudým koupit trochu toho jídla a pití a něco na zahřátí. Tuto roční dobu jsme zvolili jako svátek hojnosti a zároveň proto, že kdo má nouzi, zakouší ji ze všech dnů v roce právě nyní nejpálčivěji. Na kolik vás mám zapsat?“

„Na nic!“

„Vy si přejete zůstat v anonymitě?“

„Když už se mě tedy, pánové, ptáte, co si přeju, tak vám odpovím: Přeju si, abyste mě nechali na pokoji,“ ucedil Hraboun. „Sám se o Vánocích neveselím a rozveselovat lenivé

si taky nemůžu dovolit. Přispívám na instituce, o kterých jsem mluvil – stojí už tak dost, a vede-li se někomu špatně, musí zamířit právě tam.“

„Mnozí tam nemohou. A mnozí by raději zemřeli.“

„Pokud by raději zemřeli,“ namítl Hraboun, „prosím. Aspoň klesne nadbytek obyvatelstva. Ostatně, nezlobte se, ale o tom já nic nevím.“

„Ale mohl byste,“ podotkl vašnosta.

„Není to moje věc,“ odsekl Hraboun. „Stačí, když se člověk orientuje ve věcech vlastních, ne aby se ještě pletl do věcí druhým. Ty moje mě zaměstnávají v jednom kuse. Sbohem, pánové!“

Když milostpáni pochopili, že dále se snažit nemá cenu, odporoučeli se. Hraboun měl ze sebe radost, a tak se teď znovu vrhl do své lopoty v povznesenější náladě než obvykle.

Mlha a tma mezitím zhoustly, takže teď lidé pobíhali s planoucími pochodněmi a nabízeli se kočím, že půjdou před koňmi a povedou je. Starobylá věž kostela, z jejíhož gotického okna na Hrabouna vždy potutelně pokukoval chruplavý starý zvon, zmizela a hodiny a čtvrti odbíjela v mračích; rozesílala pak kolem sebe rozechvělé třasy, jako by jí tam nahoře v té zmrzlé hlavě jektaly zuby. Ještě víc přituhlo. Na rohu hlavní třídy a postranní uličky opravovali dělníci plynové potrubí a v kotli si rozdělali pořádný oheň. Shlukl se kolem něj houf otrhanců, chlapů i chlapců, zahřívali si ruce a jako u vytržení mžourali do žáru. Přetékájící hydrant osaměl, a co z něj věčně unikalo, teď nakvašeně ztuhlo a proměnilo se v mrzoutský led. V záři krámků, kde ve výhni z lamp ve výlohách praskaly snítky cesmíny a bobule, brunátněly bledé tváře kolemjdoucích. Z živnosti drůbežářské a živnosti hokynářské se stala skvostná legrace, velkolepá podívaná, až by člověk nevěřil, že se mohou zakládat na principech tak nezajímavých, jako je koupě a prodej. Starosta ve svém oficiálním londýnském sídle, mohut-

né to tvrzi, rozdal padesátce svých kuchařek a majordomů rozkazy, že se Vánoce budou slavit tak, jak se na starostovo sídlo patří, a dokonce i chudáček krejčík, jež v pondělí pokutoval za to, že v ulicích opilecky lačnil po krvi, zamíchal ve svém podkroví na zítřek pudink a jeho štíhlá žínka vyrazila i s nemluvnětem koupit hovězí.

Mlha pořád houstla a dál přituhovalo! Zima bodala, šátala, hryzala. Kdyby svatý Dunstan nepoužíval své tradiční zbraně a místo toho do té psoty zlému duchovi jen čumák vystrčil, jak ten by jadrně zavřeštěl! K Hrabounově klíčové dírce se shýbl jiný nos, skrovný a mladý, ohlodaný a ocumlaný hladovou zimou jako kost od psů. Ten, jemuž patřil, chtěl Hrabouna oblažit vánoční koledou. Ale stačilo zanotovat

„Bůh žehnej vám, bodří pánové!
Kéž nic vás netrápí!“

a Hraboun s takovou vervou popadl pravítko, že zpěvák zděšeně prchl a klíčovou díрку přenechal mlze a ještě přítulnějšímu mrazu.

Když nadešel čas účtárny zavřít, Hraboun slezl s nevolí ze stoličky a mlčky tu skutečnost přiznal natěšenému písaři v jímce. Ten ihned uhasil svíčku a narazil si klobouk.

„Předpokládám, že zítřek chcete celý pro sebe,“ ucedil Hraboun.

„Pokud vám to vyhovuje, pane.“

„Nevyhovuje,“ zabručel Hraboun, „a není to fér. Kdybych vám za to strhl půltřetího šilinku, jistě byste si pomyslel, že se vám děje bezpráví, vidíte?“

Písař se mdle usmál.

„A přece vás nenapadne,“ pokračoval Hraboun, „že by se bezpráví dělo mně, když vám za nic vyplatím celodenní mzdu.“

Písař podotkl, že se tak děje všehovšudy jedinkrát do roka.

„Jaká to chabá výmluva, aby se našinci každého pětadvacátého prosince jen tak hráblo do kapsy!“ zaláteřil Hraboun a zapnul si zimmník až k bradě. „Ale soudím, že si celý den neodepřete. Pozítří ráno tu budte o to dřív.“

Písař mu to slíbil a Hraboun vyšel se zavrčením ven. Úřadovna byla vmžiku zamčena a písař, jemůž pod pasem plandaly dlouhé šosy bílého šálu (žádným zimmníkem se totiž pochlubit nemohl), se na počest Štědrého dne vydal připojit se za šňůru mládenců a dvacetkrát se s nimi sklouznot po ulici Cornhill. Potom odpelášil, seč mu síly stačily, domů do Camden Town hrát si na slepou bábu.

Hraboun posmutněle povečeřel v obvyklé, posmutnělé krčmě. Když dočetl všechny noviny, po zbytek večera se kochal svým bankovním deníkem a pak se odebral domů do postele. Žil v komnatách, které kdysi patřivaly jeho zesnulému společníku. Bylo to ponuré obydlí v ruině sedající v útrokách dvora, kde jako by neměla co pohledávat, až si člověk musel představovat, že sem příběhla ještě jako mladý domek, když si hrála na schovávanou s jinými domy, a zapomněla kudy ven. Teď už to byla budova dosti stará, dosti pochmurná, neboť až na Hrabouna v ní nebydlelo ani živáčka. Dvůr se nořil do takové tmy, že dokonce i Hraboun, jenž tady znal každičký kámen, musel cestou šátrat rukama. Mlha a mráz lpěly na staré černé bráně do domu tak, jako by se na prahu usadil duch počasí a truchlivě rozjímal.

Na dveřích se vyjímalo klepadlo. Je tedy pravda, že se nevyznačovalo vůbec ničím zvláštním, jen svými rozměry. Pravda je i to, že celou dobu, co Hraboun v tomhle přístřeší skládal hlavu, vídal tohle klepadlo co večer, co ráno. A také že Hraboun neoplýval takzvanou představivostí o nic víc než kdejaký jiný Londýňan, a to včetně – což je slovo trou-

falé – městské rady, vyšších radních a livrejovaných cechovníků. Mějme rovněž na paměti, že na svého sedm let zesnulého společníka nepomyslel Hraboun od chvíle, kdy to odpoledne padla zmínka o Prachounově smrti. A pak ať mi prosím někdo laskavě vysvětlí, jak to přijde, že se Hrabounovi přihodilo, že když strčil klíč do zámku, spatřil v klepadle, aniž se nějak postupně přetvořilo, nikoli klepadlo, ale Prachounův obličej.

Prachounův obličej. Nehalil ho neproniknutelný stín jako ostatní předměty na dvoře, naopak ho obestupovalo tísnivé světlo jako zkaženého humra v temném sklepe. Nepůsobil zlostně ani zuřivě, hleděl na Hrabouna, jako na něj Prachoun hledával – s přízračnými brýlemi zdviženými na přízračné čelo. Vlasy se té hlavě podivně vlnily, jako by je rozvíval dech či horký vzduch, a oči, ač vypoulené, se ani nehnuły, což spolu se sinalou barvou dodávalo obličejí na hrůznosti. Hrůza jako by však nečišela ani tak z jeho výrazu, spíše obličejí navzdory a nezávisle na jeho vůli.

Hraboun se na ten výjev upřeně zadíval a z obličejí se znovu stalo klepadlo.

Nebyla by pravda, kdybychom tvrdili, že to Hrabouna nevylekalo nebo že v kostech nevnímal ten strašlivý pocit, který nepoznaly od dětství. Přesto sáhl na klíč, který předtím pustil, hřmotně jím otočil, vstoupil dovnitř a zapálil svíci.

Ano, než dveře zavřel, na okamžik se váhavě zastavil. Ano, nejdřív za ně obezřetně nahlédl, jako by zpola očekával, že ho vyděsí pohled na to, jak do haly trčí Prachounův culík. Ale z druhé strany na dveřích nic nebylo, jen šroubky a matky, které držely klepadlo, a tak si jen odfoukl, „pfff, pfff!“, a zabouchl.

Prásknutí dveří se rozlehlo domem jako hrom. Každá místnost nahoře v patře, každý soudek dole ve sklepeních

vinařské firmy jako by se rozhlaholily vlastní ozvěnou. Hrabounovi nějaká ozvěna jen tak strach nenahnala. Zavřel dveře na petlici, prošel halou a pomalu, protože za chůze ještě zastříhl knot, vystoupal po schodech.

Člověk se může neurčitě chvástat, že by po starém dobrém schodišti svedl vystoupat i se šestispřežím nebo pod kopyty šestispřeží rozdusat kdejaké legislativní nedochůdče, mizerný zákon, který Parlament vypustil na svět. Já chci ale podotknout, že po tomhle schodišti jste mohli bez potíží vyhrkat i s furgonem, rozporkou ke zdi a dvířky k zábradlí – tolik tam bylo místa do šířky, tolik volného prostoru. Právě proto měl možná Hraboun dojem, že zahlédl, jak před ním v přítmí vyjíždí do schodů pohřební samohyb. Vstup by dobře neosvětlil ani půltucet plynových lamp z ulice, lze tedy náležitě usuzovat, že s Hrabounovou svíčkou vládla pořádná tma.

Hraboun toho ani za mák nedbal a stoupal do schodů. Tma se neprodrazí, což se Hrabounovi líbilo. Ale ještě než zabouchl své těžké dveře, prošmejdil pokoje, jestli je vše v pořádku – na to mu ten obličej až příliš utkvěl v paměti.

Obývací pokoj, ložnice, komora. Všechno jak má být. Nikdo pod stolem, nikdo pod kanapem, na roštu ohýnek, lžice a miska nachystány, na plotně rendlík s ovesnou kaší (Hrabouna trápila vleklá rýma). Nikdo pod postelí, nikdo v šatníku, nikdo v jeho županu, který visel na zdi nějak podezřele. V komoře všechno jako obvykle – stará krbová mřížka, staré boty, dva košíky na ryby, umyvadlo na třech nohách a pohrabáč.

Hraboun uspokojeně zavřel dveře a zamkl se – na dva západy, což nemíval ve zvyku. Když se takto obrnil, aby ho nic nepřekvapilo, sundal si vázanku, oblékl si župan, vklouzl do trepek a natáhl si noční čepičku. Potom se usadil k ohni, aby pojedl ovesnou kaši.

Oheň vpravdě jen skomíral, takové vlezlé noci nemohl klást odpor. Hraboun si musel sednout až k němu a teprve nad ohněm nasál z té hrstky topiva alespoň zbla toho tepla. Starý krb kdysi dávno postavil jakýsi holandský kupec a celý ho obložil osobitými holandskými kachličkami, které měly znázorňovat výjevy z Písma. K vidění tu byli Kainové a Abelové, faraonovy dcery, královny ze Sáby, andělští poslové snášející se k zemi na chundelatých obláčcích, Abrahámové, Belšazarové, apoštolové odrážející na moře v omáčnicích, stovky postav, nad kterými se dalo dumat. A přece se jako hůl starověkého proroka zjevil obličej sedm let mrtvého Prachouna a to celé pohltit. Kdyby každá ta hladká kachlička byla původně bílá a na povrchu by z nesooudých útržků Hrabounových myšlenek mohla poskládat nějaký tvar, ukázala by se malůvka obličeje starého Prachouna na každé z nich.

„Habaďura!“ ulevil si Hraboun a jal se rázovat po pokoji.

Po několika otočkách se znovu posadil do křesla. Opřel si hlavu a jeho pohled náhodou spočinul na zvonku, nepoužívaném zvonku, který tady visel a za nějakým již zapomenutým účelem měl dávat znamení do komnaty v nejvyšším poschodí budovy. Ke svému značnému úžasu a zvláštní, nevysvětlitelné hrůze teď Hraboun spatřil, že se zvonek začíná houpat. Zpočátku se pohupoval tak jemně, že nevydal skoro ani tón, ale záhy už zvučně hlaholil a s ním i všechny ostatní v celém domě.

Trvalo to možná půl minuty nebo minutu, ale zdálo se to jako hodina. Jak se zvony rozezvučely, tak taky do jednoho ustaly. Následovalo zařinčení odkudsi z hloubi – jako by někdo přes soudky ve vinařském sklepení tahal těžký řetěz. Takhle – jako když duchové za sebou vlečou řetězy – to prý zní v domech, kde straší, rozpomněl se Hraboun; aspoň se to povídalo.

Dveře do sklepa zaduněly a rozletěly se a Hraboun slyšel,

jak se randál najednou rozléhá po nižších patrech... jak stoupá po schodech... a jak míří přímo k jeho dveřím.

„Stejně je to nějaká habaďura!“ zabručel. „Nevěřím tomu.“

Vzápětí ale změnil barvu, když to bez zaváhání prošlo i těžkými dveřmi a před jeho zraky to proniklo do pokoje. Sotva to vešlo, skomírající plamínek povyskočil, jako by zvolal: „Toho znám, to je Prachounův duch!“ a znovu povadl.

Stejný obličej. Úplně stejný. Prachoun se svým culíkem, obvyklou vestičkou, punčochovými kalhotami a škorňemi, na nichž se mu ježily štrápce. Podobně se mu čepýřil culík, šosy kabátu a vlasy na hlavě. Obepínal ho dlouhý řetěz, který táhl – vinul se mu kolem pasu jako ocas, a jak Hraboun bedlivě vyzoroval, skládal se z příručních pokladen, klíčů, visacích zámků, účetních knih, listin a těžkých měšců pobitých ocelí. Tělo měl průsvitné, takže když se na něj Hraboun díval, viděl mu skrz vestičku dva knoflíky vzadu na kabátě.

Hraboun často slyšel, jak se o Prachounovi říká, že nemá srdce, ale až dosud tomu nevěřil.

Ne, nevěřil tomu ani teď. Třebaže jeho pohled pronikal přeludem skrz naskrz, třebaže ho viděl stát před sebou... třebaže na sobě cítil mrazivý chlad jeho mrtvolně vyhaslých očí, třebaže rozpoznával samotné tkanivo složeného kapesníku, jež měl duch ovázaný kolem hlavy a brady, kterýžto zábal předtím nepostřehl, přece dál nevěřil vlastním smyslům a vzpíral se jim.

„Co to?“ ucedil kousavě a chladně jako vždy. „Co mi chceš?“

„Je toho hodně!“ Nebylo pochyb, hlas patřil Prachounovi.

„Kdo jsi?“

„Zeptej se, kdo jsem *byl*.“

„Kdo jsi tedy *byl*?“ zvýšil hlas Hraboun. „Jsi zjevení poněkud zvláštní.“ Původně chtěl říci „Jsi zjevně poněkud zvláštní“, ale nahradil to zněním, které se mu zdálo výstižnější.

„Za života jsem byl tvůj společník Jakub Prachoun.“

„Můžeš... Můžeš se posadit?“ zeptal se Hraboun a pochybovačně si ducha prohlížel.

„Můžu.“

„Tak se posad.“

Otázku Hraboun položil proto, že nevěděl, jestli bude tak průsvitný duch s to dosednout do křesla, a cítil, že pokud by to nešlo, mohlo by to obnášet rozpačité vysvětlování. Jenže duch se usadil z druhé strany křibu, jako by na to byl docela zvyklý.

„Ty na mě nevěříš,“ poznamenal.

„Nevěřím,“ přisvědčil Hraboun.

„Když ti nestačí smysly, jaký důkaz, že jsem skutečný, bys potřeboval?“

„Nevím,“ odvětil Hraboun.

„Proč nedůvěřuješ svým smyslům?“

„Protože je může ovlivnit úplná maličkost,“ vysvětlil Hraboun. „Stačí drobná žaludeční nevolnost, a už člověka smysly šálí. Třeba tě má na svědomí jen nestrávený ždíbec hovězího, kapka hořčice, hrudka sýra, kousek nedovařené brambory. Ať jsi, co jsi, smrdíš spíš sraženým kyselem než zataženým krchovem!“

Hraboun neměl příliš ve zvyku vtipkovat, ostatně si v jádru nepřipadal ani trochu jako šprýmař. Ve skutečnosti se tímhle pokusem o pohotovou repliku snažil odvést vlastní pozornost a tlumit hrůzu, neboť hlas přízraku mu vryl nervozitu až do morku kostí.

Cítil, že kdyby chvíli jen v tichosti seděl a zíral do těch upřených skelných očí, dohlédl by samého dna jámy pekelné. Na přízraku bylo navíc cosi strašlivého v tom smyslu, že jej obestupovala vlastní ďábelská aura. Hraboun sám ji nevnímal, ale zjevně tomu tak bylo, neboť ačkoli duch seděl naprosto bez hnutí, vlasy, šosy a střapce se mu chvěly jako v horkém vzduchu z trouby.

„Vidíš tohle párátko?“ vzal Hraboun rychle z důvodu právě udaného to zjevení znovu ztečí a zatoužil odvrátit od sebe třeba jen na vteřinu jeho ledový pohled.

„Vidím,“ přisvědčil duch.

„Vždyť se na něj nedíváš,“ namítl Hraboun.

„Ale stejně ho vidím,“ trval na svém duch.

„Mhm,“ zabručel Hraboun. „Stačí, abych to zbaštil, a do konce dnů mi budou ztrpčovat život houfy skřetů, které si vyfantazíruju. Je to habaďura, povídám ti! Habaďura!“

Nato duch vydal děsivý výkřik a tak temně a úděsně zachřestil řetězem, až se Hraboun musel chytit křesla, aby se neporoučel do mdlob. O kolik větší byla však jeho hrůza, když preludu – poté co si odmotal z hlavy fáč, jako by na obvazy bylo uvnitř moc horko – klesla dolní sanice na hrud!

Hraboun padl na kolena a sepjál si ruce před obličejem.

„Smilování!“ zaškemral. „Příšerný zjeve, proč mě trápíš?“

„Ty jeden ctiteli hmotných statků,“ zahřímal duch, „věříš na mě, nebo ne?“

„Věřím,“ zakňoural Hraboun. „Co mi zbývá. Proč ale duše křížují zemi a proč chodí za mnou?“

„Je povinností každého,“ vysvětlil duch, „aby jeho duše vyšla mezi jeho bližní a rozletěla se vůkol. A pokud jim takto nevyjde v ústrety za života, je předurčena učinit tak po smrti. Je odsouzena bloumat světem – běda mně! – a zakoušet, z čeho všeho se ještě za života bývala mohla s druhými těšit, a nyní již nemůže, z čeho všeho jí bývala mohla plynout radost!“

Přízrak znovu vydal výkřik, zachřestil řetězem a zalomil mlhavýma rukama.

„Jsi spoutaný,“ zajektl roztrěseně Hraboun. „Pověz, proč?“

„Nosím řetěz, který jsem si ukoval za života,“ odpověděl duch. „Dílek po dílku, yard po yardu. Opásal jsem se jím z vlastní vůle a taky ho z vlastní vůle hodlám vláčet. Tobě se snad na jeho člancích něco nezdá?“

Hraboun se třásl čím dál víc.

„Nebo bys snad chtěl poznat,“ pokračoval duch, „kolik váží a jak je dlouhá ta těžká šňůra, se kterou se pachtíš sám? Už před sedmi Štědrými dny byla zrovna tak těžká a dlouhá jako tahle. A od té doby se na ní dál lopotíš. Už je to hřmotný kus!“

Hraboun se v očekávání, že kolem sebe uvidí nějakých padesát šedesát sáhů železné šňůry, rozhlédl po podlaze... ale neviděl nic.

„Jakube,“ zaúpěl. „Jakube, Prachoune stará, pověz mi ještě něco. Dodej mi útěchy, Jakube!“

„Žádnou útěchu ti nabídnout nemůžu,“ odušil duch. „Útěcha pramení z jiných sfér, Ebenezere, a přinášet ji jsou pověřeni jiní a jiným. Ani ti nemohu povědět, co bych rád. Sám mám povoleno jen o chvíličku víc. Nemůžu se nikde zdržovat, nikde setrvávat, nikde prodlévat. Má duše nikdy nevykročila přes práh naší účtárny – to mi věř! –, za života nikdy nezabloudila ze sevřených stěn našeho směrnického doupěte... A teď mám před sebou strastiplnou pouť!“

Kdykoli se Hraboun zadumal, měl ve zvyku strčit si ruce do kapes svých gatí. Jak se zahloubal nad duchovými slovy, učinil tak i nyní, ani nezvedl zrak, ani nevstal z kolenou.

„Asi postupuješ dost pomalu, Jakube,“ poznamenal věčně, ale s pokorou a uctivostí.

„Pomalu!“ zopakoval duch.

„Sedm let být po smrti,“ přemítal Hraboun, „a celou dobu se trmácet světem!“

„Celou dobu,“ potvrdil duch. „Nemůžu spočinout, nedoжду pokoje. Bez ustání mě mučí výčitky svědomí.“

„A putuješ tedy rychle?“ zajímalo Hrabouna.

„Na křídlech větru,“ opáčil duch.

„Tos toho musel za sedm let hodně procestovat,“ mínil Hraboun.

Když to duch slyšel, vyloudil další výkřik a zařinčel do mrtvolného ticha noci řetězem tak šeredně, že by ho dráb mohl oprávněně obvinít z rušení nočního klidu.

„Lapen, spoután a dvojité ověncen řetězem je ten,“ vzdychal přelud, „kdo neví, že věky ustavičné dřiny nesmrtelných bytostí pro tento svět se musejí nejprve proměnit ve věčnost, než se dobro rozlije do těch šířin, jakým svět dokáže rozvinout svou náruč; kdo neví, že každá křesťanská duše – jež se na svém dvorečku dobrosrdečně hmoždí, ať už s vidinou jakýchkoli plodů – uzří, že její pozemský život je příliš krátký na to, jak nezměrně by se mohla uplatnit; kdo neví, že promarněný život a jeho příležitosti neodčiní ani bezbřehá lítost! A přece jsem takový byl!“ vzdychl. „Takový jsem byl!“

„Vždycky ti přece tak záleželo na obchodech, Jakube,“ zajíkl se Hraboun, jenž si to teď začal celé vztahovat na sebe.

„Na obchodech!“ znovu zalomil rukama duch. „Mělo mi záležet na člověčenstvu. Na obecném blahu. Na dobru druhých, na milosrdenství, na shovívavosti a laskavosti, na tom všem mi mělo záležet. Veškeré konání spojené s mým povoláním je pouhá kapka vody v širém oceánu všeho, na čem mi má záležet!“

Duch pozvedl řetěz, podržel ho v natažené ruce, jako by jen v něm tkvěla příčina jeho neutuchajícího soužení, a prudce jím mrštil zpět na zem.

„V tuto dobu,“ vysvětlil přízrak, „trpím z celého dlouhého roku nejvíc. Proč jen jsem kráčel zástupy bližních s očima sklopenýma a nikdy je nezvedl k té požehnané hvězdě, která přivedla tři krále k chudému příbytku? Což nebylo chudých domovů, kam by její světlo přivedlo mě?“

Hrabounem duchovo naříkání hluboce otřásl a počal se mocně třást.

„Slyš, co říkám!“ zvolal duch. „Můj čas se rychle krátí.“

„Slyším,“ přítakal Hraboun. „Ale nebuď ke mně tak krutý! Nečiň mi tak košatě, Jakube, snažně tě prosím!“

„Jak to přijde, že jsem se ti zjevil v podobě, kterou vidíš, ti nepovím. Sedám vedle tebe neviděn již pěknou řádku dní.“

Nebyla to příjemná představa. Hraboun se zachvěl a setřel si z čela pot.

„Není to zrovna světlá stránka mého pokání,“ pokračoval duch. „Dnes večer jsem tě přišel upozornit, že máš stále ještě šanci a naději uniknout mému osudu. A tuhle šanci a naději dostáváš mým přičiněním, Ebenezere.“

„Tys mi byl vždy dobrým přítelem,“ dojal se Hraboun. „Díky ti!“

„Zjeví se ti tři duše,“ navázal duch.

Hrabounův výraz potemněl téměř jako duchův.

„Tohle je ta šance a naděje, o které jsi mluvil, Jakube?“ zeptal se zájímavým hlasem.

„Ano.“

„O to... O to snad ani nestojím,“ zakňoural Hraboun.

„Kdyby tě nepoctily návštěvou,“ objasňoval duch, „nemohl bys doufat, že se vyvaruješ cesty, po které se ubírám já. První očekávej zítra v noci, až zvon odbije jednu hodinu.“

„Nemohl bych je přijmout všechny najednou, abych to už měl za sebou, Jakube?“ nadnesl Hraboun.

„Druhou očekávej další noc ve stejnou hodinu. Třetí zase další noc, až odezní poslední úder dvanácté. Mě už nevyhlížej, ale pro vlastní dobro měj na paměti, co se mezi námi odehrálo!“

Po těch slovech přízrak vzal ze stolu svůj obvaz a omotal si ho kolem hlavy jako dřív – což Hraboun poznal podle rázného cvaknutí zubů, když obvaz stáhl čelisti k sobě. Odvážil se znovu pozvednout zrak a shledal, že jeho nadpřirozená návštěva nad ním vzpřímeně stojí a řetěz má omotaný kolem paže.

Poté už se zjevení dalo pozpátku na ústup a s každým jeho krokem se za ním začalo o kousíček pootevírat okno, takže když k němu přízrak dospěl, bylo dokořán.

Prachounův duch poté Hrabounovi pokynul, ať přistoupí, a ten tak učinil. Když byli od sebe na dva kroky, pozvedl duch ruku na znamení, ať se Hraboun dál nepřibližuje. Hraboun se zastavil.

Ani ne z poslušnosti, spíš v úžasu a ze strachu, neboť když zjevení zdvihlo ruku, uvědomil si, že kolem sebe slyší prapodivné zvuky, nesouvislé bědování a lítostivé projevy, lkání nepopsatelně tesklivé a sebevinící. Přízrak nejprve chvíli naslouchal, načež se k tklivému žalozpěvu přidal a odplul do nehostinné temné noci.

Hraboun se v návalu zvědavosti vrhl za ním k oknu a vyhlédl ven.

Ve vzduchu se rojily přeludy – nervózně spěchaly sem a tam a skučely. Každý vláčel řetězy jako Prachounův duch, pár (snad nějakí spoluvinní pohlaváři) jich bylo svázaných k sobě a žádný neměl volnost. Řadu z nich Hraboun, když ještě žily, znal osobně. Obzvláště si rozuměl s jedním starým duchem v bílé vestičce, který měl ke kotníku přicvaknutý obrovitánský železný trezor a úpěnlivě naříkal, že nemůže pomoci nějaké nešťastnici s nemluvnětem, které viděl dole na zápraží. Muka všech zjevně tkvěla v tom, že se snažili konat ve věcech člověčenstva dobro, ale na věky věků ztratili tu moc.

Jestli se ta stvoření rozplynula v mlhu, nebo je mlha zahalila, neuměl Hraboun říct, vytratila se však i se svými přízračnými hlasy a noc se zase proměnila v takovou, jaká vládla, když krácel domů.

Hraboun zavřel okno a prozkoumal dveře, jimiž vstoupil duch. Byly na dva západy, přesně jak je vlastním rukama zamkl, ani se zástrčkami nikdo nehýbal. „Habaďura,“ pokusil se zaklít, ale zarazil se na první slabice. A protože

podstoupil tolik vypětí, protože se celý den lopotil, protože mu bylo dáno spatřit neviditelný svět, protože absolvoval úmorný rozhovor s duchem a protože hodina pokročila, převelice potřeboval spočinout, a odebral se rovnou do postele, ani se nesvlékl a vmžiku usnul.

SLOKA II

PRVNÍ ZE TŘÍ DUŠÍ

Ve chvíli, kdy Hraboun procitl, panovala taková tma, že když se podíval z postele, téměř nerozeznával průhledné okno od neprůhledných stěn své komnaty. Pokoušel se temnotu provrtat fretčíma očima, když vtom zvonky sousedního kostela odbily čtyři čtvrtě. Našpicoval tedy uši, kolik napočítá hodin.

K jeho nesmírnému úžasu těžký zvon odbil šest a sedm, potom sedm a osm a tak dále až do dvanácti. Pak ustal. Dvanáct! Na kutě se Hraboun poroučel někdy po druhé. Hodiny se pletly. Do soustrojí se jim musel dostat rampouch. Dvanáct!

Hraboun se dotkl pružiny svých opakovaček, aby tuhle nanejvýš nesmyslnou hodinu upravil alespoň na nich. Repetýrky rychle odcinkaly dvanáct a ztichly.

„Přece není možné,“ zadurdil se Hraboun, „že jsem spal celý den až do další noci. Nemohlo se snad nic přihodit slunci, aby teď bylo poledne!“

Ta znepokojivá představa ho přiměla, aby se vyškrábal z postele a došátral k oknu. Rukávem županu z něj musel nejdříve setřít námrazu, než vůbec něco uviděl, a ani pak toho neviděl moc. Rozeznával jen to, že je venku pořád hustá mlha a třeskatá zima a neslyší nikoho, kdo by s velkým povykem pobíhal sem a tam, jak by tomu bezpochyby bylo, kdyby noc zahrnala jasný den a ujala se vlády nad světem.

Notně se mu ulevilo, protože pokud by se nedalo počítat na dny, z příkazu „do tří dnů od předložení této první směnky vyplatte panu Ebenezeru Hrabounovi či na jeho řad“ a tak dále by se stalo cosi podobně bezcenného jako americký dluhopis.

Hraboun se znovu odporoučel do postele a přemýšlel a přemýšlel, dumal nad tím a dumal, ale k ničemu se neprodumal. Čím víc mudroval, tím méně se v tom vyznal. A čím víc se snažil nad tím nepřemýšlet, tím víc přemýšlel.

Prachounův duch mu způsobil kromobyčejnou svízeli. Kdykoli se Hraboun po zralé úvaze vnitřně usnesl, že to celé byl jen sen, mozek mu hned jako na pérko nekompromisně poskočil zpět do výchozí polohy a k dalšímu kolečku důkladného zvážení nadnesl stejnou otázku: „Byl to sen, nebo ne?“

V tomhle stavu se Hraboun převaloval, než zvonky zacinkaly tři další čtvrtě. V tu chvíli se rozpomněl, jak ho duch upozorňoval, že až velký zvon odbije jednu hodinu, bude mít návštěvu. Hraboun se rozhodl, že do jedné vydrží vzhůru. Odebrat se na kutě měl ostatně asi tak stejnou naději jako odebrat se do nebe, takže to možná bylo nejmoudřejší rozhodnutí, na jaké se zmohl.

Čtvrthodina se vlekla a Hraboun už nejednou nabyl přesvědčení, že se musel nevědomky pohroužit do náruče spánku a jednu hodinu ranní zaspal. Nakonec mu však přece jen zaduněla do nastražených uší.

„Bim, bam!“

„Čtvrt,“ počítal Hraboun.

„Bim, bam!“

„Půl,“ zamručel Hraboun.

„Bim, bam!“

„Tři čtvrtě,“ zaúpěl Hraboun.

„Bim, bam!“

„Celá,“ vydechl vítězoslavně Hraboun, „a nic se neděje!“

Zaradoval se ale dřív, než zazněl hodinový zvon, a ten teď zaduněl JEDNÍM hlubokým, monotónním, dutým, melancholickým BAM! Pokojem v tu ránu bliklo světlo a rozhrnuly se závěsy.

Rozhrnuly se závěsy Hrabounovy postele, a to tak že rukou... a ne u nohou ani za jeho zády, ale po straně, kam ležel natočen obličejem. Rozhrnuly se závěsy Hrabounovy postele, Hraboun se vymrštil do polosedu a ocitl se tváří v tvář nepozemskému návštěvníku, který je rozhrnul – tak blízko, jako mám teď já k vám, a já vám stojím duchem u lokte.

Postava to byla prapodivná, taková dětská... a přece spíš stařecká než dětská, nahlížená nějakým nadpřirozeným médiem, skrze nějž vypadala, jako by se ztrácela z dohledu, a které jako by ji zmenšovalo do dětských rozměrů. Vlasy, které jí splyvaly po krku a po zádech, jako by jí už zběly věkem, a přece jí obličej nebrázdila jediná vráska a pleť jí dýchala hebkou svěžestí. Paže měla hodně dlouhé a svalnaté, ruce jakbysmet; zdálo se, že dokážou sevřít mimořádnou silou. Velejemně tvarované nohy a chodidla jí stejně jako horní končetiny nic nezahalovalo. Na sobě měla bělostnou halenu sepnutou blyštivým, nádherně lesklým pásem. V ruce držela větvičku čerstvé, zelené cesmíny a v pozoruhodném rozporu s tímto symbolem zimy jí oděv zdobilo letní kvítí. Nejpodivnější však na ní bylo, že jí z temena tryskal průzračně jasný proud světla, který všechno tohle ozařoval. Nepochybně právě kvůli němu individuum ve svých temnějších chvilkách používalo jako čapku veliké zhášedlo, jež nyní svíralo v podpaží.

Jak se tak ale Hraboun na postavu díval čím dál soustředěněji, ani tohle na ní nebyl nejpodivnější rys – neboť jak se jí pás třpytil a blyštěl hned tady, hned tam a jak se to, co bylo chvíli osvětlené, hned zase nořilo do tmy, zaostřovala a rozostřovala se i postava samotná – tu z ní bylo stvoření s jednou rukou, tu s jednou nohou, tu zase s dvaceti noha-

ma, tu se dvěma nohama, ale bez hlavy, tu hlava bez těla; a v hutné temnotě, v níž se jednotlivé části těla rozpouštěly, z nich nebyl vidět ani obrys. A vtom, když mámení do-
stoupilo vrcholu, se postava znovu zjevila ve vši zřetelnosti a jasnosti.

„Jste vy ta duše, pane, jež mne měla poctít návštěvou, jak mi bylo zvěstováno?“ zeptal se Hraboun.

„Jsem!“

Hlas zněl jemně, libě a kromobyčejně tiše, jakoby odkudsi zdáli, ne z bezprostřední blízkosti.

„Kdo jsi a co jsi zač?“ chtěl vědět Hraboun.

„Jsem duch Vánoc minulých.“

„Myslíš dávnou minulost?“ zajímalo Hrabouna, když viděl tu skrčeneckou postavu.

„Ne, tu tvoji.“

Kdyby se Hrabouna někdo mohl zeptat na důvod, možná by mu ani neuměl odpovědět, ale pocítil zvláštní touhu spatřit ducha v čapce. Uctivě ho proto požádal, aby si přikryl hlavu.

„Cože!“ zaláteřil duch, „ty bys těma svýma kořistnickýma rukama světlo, které vydávám, tak rychle zhasil? Tobě nestačí, že patříš k těm, jejichž nenasytlost tu čapku stvořila a kvůli nimž ji musím celé dlouhé roky nosit naraženou do čela?“

Hraboun pokorně odmítl, že by měl v úmyslu ducha urazit nebo si byl vědom, že by mu někdy v životě vědomě „narazil čepce“. Poté se osmělil zeptat, co k němu ducha přivádí.

„Tvoje dobro!“ zahromoval přelud.

Hraboun se nechal slyšet, že je duch velmi laskav, ale hlavou se mu neodbytně honilo, že tomu účelu by lépe prospěla nerušeně prospaná noc. Duše nejspíš jeho úvahy zaslechla, neboť ihned odpověděla.

„Tak tedy tvoje náprava. Dávej pozor!“

S těmi slovy natáhl duch silnou ruku a jemně Hrabouna chytil za paži.

„Vstaň a pojď se mnou!“

Darmo by se Hraboun odvolával na to, že počasí a pokročilá hodina se k pochůzkám nehodí, že v posteli je teplo a venku klesla rtuť teploměru hluboko pod bod mrazu, že je jen lehce obut do trepek a oděn do županu a noční čepičky a že se zrovna potýká s rýmou. Duch ho totiž sice držel jemně, jako by ho sevřela ženská ruka, ale vzpírat se mu nedalo. Hraboun vstal, ale když zjistil, že si to duch namířil k oknu, prosebně ho chytil za hábit.

„Jsem přece smrtelník,“ zaprotestoval. „Spadnu!“

„Stačí, aby se tě má ruka dotkla *tady*,“ přiložil mu přízrak ruku na srdce, „a povznese tě to i v mnoha dalších ohledech!“

Po těch slovech prošli zdí a stanuli na cestě z obou stran lemované širými poli. Město úplně zmizelo, nezůstalo po něm ani stopy. S ním se rozplynula i tma a mlha, neboť najednou byl jasný, studený zimní den a na zemi ležel sníh.

„Dobrotivé nebe!“ sepjál ruce Hraboun, když se rozhlédl. „Tady jsem vyrůstal. Prožil jsem tu dětství!“

Duše se na něj přívětivě zahleděla. Stařec měl dojem, jako by na něm dál ulpíval její jemný dotyk, ač byl tak lehký a chvilkový. UVědomil si, že se vzduchem line tisíc vůní, každá spjatá s tisícem dávno, dávno zapomenutých myšlenek, nadějí, radostí a obav.

„Chvějí se ti rty,“ všiml si duch. „A co to máš na tváři?“

Hraboun s neobvyklým zadržnutím zamručel, že je to pupínek, a poprosil ducha, ať už ho dovede na místo.

„Pamatuješ si cestu?“ zeptal se přízrak.

„Jestli pamatuju?“ rozohnil se Hraboun. „Trefil bych i se zavázanýma očima!“

„Zvláštní, žes ji na tolik let pustil z paměti!“ podivil se duch. „Ale pojďme dál.“

Ubírali se po cestě, kde Hraboun poznával každou bran-ku, každý kůl a každý strom, až se v dáli vynořilo tržní mě-stečko s mostem, kostelem a klikatou řekou. Hraboun spat-řil, že k nim teď kluše několik chundelatých poníků. Na hřbetech seděli mládenci a pokřikovali na jiné v bryčkách a povozech, kočírovaných sedláky. Halekali na sebe v po- vznesené náladě, až se po širých polích rozletěly rozjařené tóny, že i řízný vzduch se roztetelil smíchem!

„Tohle jsou pouhé stíny toho, co bývalo,“ prohlásil duch. „Nemají o nás tušení.“

Když rozšafní jezdcí dorazili blíž, Hraboun je všechny poznal a pojmenoval. Jak to, že tak nezměrně zaplesal, když je spatřil? Jak to, že se mu zaleskly chladné oči a poskočilo mu srdce, když ho mýjeli? Jak to, že ho oblila radost, když slyšel, jak si – než se na rozcestích a odbočkách rozloučí a rozjedou do svých domovů – přejí veselé Vánoce? Co bylo Hrabounovi po veselých Vánocích? Veselé Vánoce ať spere- dás! Co mu kdy přinesly dobrého?

„Škola není úplně prázdná,“ podotkl duch. „Ještě tam zů- stalo osamocené dítě, na které kamarádi zapomněli.“

Hraboun odpověděl, že ví. A zavzlykal.

Sešli z hlavní silnice na cestičku, kterou si Hraboun spo- lehlivě vybavoval, a záhy dospěli k velké budově z omše- lých červených cihel, jíž ze střechy čněla kupole; uvnitř vi- sel zvon a na jejím vršku hřadoval větrný kohout. Dům to byl veliký, ale zpustlý – jeho pomocná stavení ležela tak- řka ladem, měla vlhké stěny obrostlé mechem, rozbitá okna a ztrouchnivělá vrata. Ve stájích si vykračovala kvokající drůbež, přístřešky na kočár a kolny zarostly travou. Svůj dávný stav si příliš neudržela ani hlavní budova – když to- tiž vešli do její bezútěšné haly, nahlédli otevřenými dveř- mi do četných místností a viděli, jak jsou bez pořádného nábytku studené a prázdné. V ovzduší čpěl zemitý odér a z celého prostoru číselá mrazivá strohost, která z nějaké-

ho důvodu evokovala přečasté štrachání z postele při svíče a nečastou možnost něco pojíst.

Duch s Hrabounem prošli halou ke dveřím v zadní části domu. Otevřely se před nimi a vyjevily dlouhou smutnou místnost, jejíž holost ještě podtrhovaly řady prostých lavic a škamen sbitých z fošen. V jedné, u skomírajícího ohně, seděl opuštěný hošík a četl si. Hraboun se posadil na lavici a při pohledu na své někdejší ubohé, opomenuté já se rozeštkal.

Ani nepatrná ozvěna se domem nerozlehla, ani myška za táflováním nezapištěla a nezacupitala, ani kapka z napůl roztátého odtokového žlabu na zašlém dvoře za domem neukápla, ani sten jedinému zkormoucenému topolu z bezlistých větví neunikl, ani dveře prázdné spižírny se líně nezhouply, ne, ani v ohni nezapraskalo, aby Hrabounovo srdce při takovém zvuku nezjihlo a nedalo volnější průchod jeho slzám.

Duše se Hrabouna dotkla na paži a ukázala na jeho mladší já, zabrané do četby. Náhle se za oknem zjevil jakýsi chlap v cizokrajném oděvu, podivuhodně skutečný a na pohled zřetelný. Zpoza pasu mu trčela sekera a za uzdu vedl osla naloženého dřevem.

„Vždyť to je Ali Baba!“ zvolal Hraboun jako u vytržení. „Starý dobrák a poctivec Ali Baba! Ano, ano, toho znám! Jednou o Vánocích, když tuhle nechali chudáka opuštěné děcko úplně samotné, tak se přesně takhle poprvé objevil. A tamhle jde Valentýn,“ zaradoval se Hraboun, „a jeho neposedný bratr Orson! A jak se jmenuje tamhleten, jak ho spícího složili k branám Damašku jen v podvlíkačkách? Ty ho nevidíš? A sultánův podkoník, kterého džin obrátil vzhůru nohama, tamhle stojí na hlavě! Dobře mu tak! Přeju mu to. Co se měl co chtít ženit s princeznou!“

Jak jen by se Hrabounovi londýnští obchodní partneři podivili, kdyby ho slyšeli, jak se nanejvýš nezvyklým hla-

sem na pomezí smíchu a pláče s veškerou upřímností, jaká jen v jeho povaze dřímá, vydává takovým věcem, jak mu líce rozjasnilo nadšení.

„Tahle je papouch!“ vyjekl Hraboun. „Zelené tělo, žlutý ocas, z temena mu trčí řapíkatá změť. Tahle! ,Nebohý Robine Crusoe, zavřeštěl na něj, když se Crusoe vrátil z plavby kolem ostrova. Nebohý Robine Crusoe, kam ses poděl, Robine Crusoe?“ Crusoe myslel, že se mu to snad musí zdát, ale nezdálo. Ne nadarmo to byl papouch. A tahle je Pátek, pádí jako o život k potůčku! Hej hola! Hop! Haló!“

Potom s rychlostí navýsost cizí své přirozené nátuře opět přesunul pozornost ke svému někdejšímu já a politoval ho: „Chudák malá!“ A znovu se rozplakal.

„Kéž bych jen...“ zamumlal, strčil ruku do kapsy, rozhlédl se a lemem rukávu si osušil oči. „Ale na to už je pozdě.“

„O co kráčí?“ zajímalo ducha.

„O nic,“ odbyl to Hraboun. „O nic. Včera večer zpíval na mém prahu chlapec koledu. Mrzí mě, že jsem mu nic nedal, toť vše.“

Duch se zamyšleně pousmál a mávl rukou, jako by chtěl říct: „Uvidíme příští Vánoce!“

Hrabounovo někdejší já po těch slovech povyroستlo a ve světlici přibýlo zase trochu tmy a špíny. Deštění se svraštilo, okna zapraskala, ze stropu odpadly úlomky omítky a zpod ní vykoukly holé latě. Jak k tomu všemu došlo, Hraboun ale nevěděl o nic víc než vy, věděl jen, že je to tak správně, že se všechno takto odehrálo; že zatímco všichni ostatní chlapci se odebrali domů na radostné svátky, on jediný zase osaměl.

Hrabounovo dávné já si přestalo číst a zoufale teď rázovalo sem a tam. Hraboun se zadíval na ducha, zarmouceně zavrtěl hlavou a úzkostně pohlédl ke dveřím.

Dveře se otevřely a dovnitř se jako velká voda nahrnula holčička mnohem mladší než chlapec, vrhla se mu kolem

krku, zasypala ho pusinkami a vzdychala: „Bratříčku můj milovaný!“

„Jdu tě odvést domů, bratříčku milý!“ sepjalo dítě drobnou ruku a se smíchem se sklonilo. „Domů, domů, domů!“

„Domů, Fanyňko?“ podivil se hoch.

„Ano!“ překypovalo dítě radostí. „Domů jednou provždy. Domů nadobro a navěky. Otec je o moc milejší, než býval, a doma je to teď jako v ráji! Jednoho krásného večera, když jsem šla na kutě, se se mnou dal do řeči tak vlídně, že jsem se odhodlala ještě jednou zeptat, jestli se můžeš vrátit domů. Ano, ať přijde, odpověděl, a poslal mě pro tebe poštovním kočárem. Prý z tebe bude chlap!“ otevřelo oči dítě. „A sem už se nikdy nevrátíš. Ale nejdřív spolu strávíme celé dlouhé Vánoce a pomějeme se, jak se ještě nikdo nepoměl.“

„Ty jsi ale ženská, Fanyňko!“ zaradoval se chlapec.

Fanyňka spráskla ruce a zasmála se. Chtěla bratříčka pohladit po hlavě, ale byla moc maličká, a tak se jen znovu zasmála, stoupla si na špičky a objala ho. Pak ho ve své dětské dychtivosti začala táhnout ke dveřím, a jelikož se neměl proč zdráhat, vydal se v jejich stopách.

Vtom se halou rozlehl strašlivý hlas: „Snete truhlu mladého pana Hrabouna!“ a v hale se objevil samotný pan řídicí. S krutou povýšeností loupl po mladém Hrabounovi očima a potřásl mu rukou, až mládenci nahnal hrůzu. Potom ho i se sestrou uvedl do parádního pokoje, jaký svět neviděl, vpravdě starobylé komnaty, kde se člověk rozklepal jako v kobce a mapy na stěně a hvězdný a zemský globus v oknech chladem oslizly. Řídicí vytáhl karafu překvapivě lehkého vína a špalek překvapivě těžkého koláče a z obou pochutin mládežníkům krapet přidělil. Po vyhublé služce zároveň poslal sklenici „čehosi“ postilionovi. Ten odpověděl, že sice ctěnému pánovi děkuje, ale jestli mu prý nechal načepovat totéž co minule, raději si nechá zajít chuť.

Kufr mladého pana Hrabouna už mezitím uvázali na stře-
chu poštovního dostavníku, a tak se děti s panem řídicím
přeochoťně rozloučily, nasedly a už s nimi kočár vesele uhá-
něl zahradami, až pod jeho svižnými koly křupala jinovatka
a z tmavého listí stálezelených stromů a keřů prášil sníh.

„Odjakživa křehká bytůstka, jež pouhým závanem de-
chu mohla pohasnout,“ mínil duch. „Ale jaké měla dobré
srdce!“

„To věru měla,“ zvolal Hraboun. „Máš pravdu, duchu, to
nemohu popřít. Chraň Bůh!“

„Zemřela jako žena,“ připomněl duch, „a měla myslím
děti.“

„Jedno,“ upřesnil Hraboun.

„Pravda,“ přisvědčil duch. „Tvého synovce!“

Zdálo se, že Hraboun znervózněl. „Ano,“ hlesl jen.

Ačkoli školu opustili teprve před okamžikem, najednou
se ocitli na rušných bulvárech velkoměsta, po nichž sem
a tam proudili přízrační pocestní, prodíraly se přízračné po-
vozy a kočáry a odehrávalo se veškeré hašteření a pozdviže-
ní pravého města. Výzdoba krámků dávala jasně najevo, že
i tady jsou Vánoce, ale byl večer a ulice osvětlené.

Duch se zastavil u dveří jakéhosi velkoobchodu a zeptal
se Hrabouna, jestli podnik poznává.

„Jestli ho poznávám!“ vyjekl Hraboun. „Tady jsem byl
v učení!“

Vstoupili. Uvnitř seděl úctyhodný starý muž ve velšské
paruce; ztrácel se za stolem tak vysokým, že být sám o pár
coulů vyšší, praštil by se hlavou o strop. Když ho Hraboun
uviděl, radostně vykřikl:

„Vždyť je to starý Kokrhel! Bůh mu žehnej, Kokrhel je
zase naživu!“

Starý Kokrhel odložil pero a vzhlédl k hodinám, jež uka-
zovaly na sedmou. Zamnul si ruce, upravil si objemnou
vestu a celým majestátem, od škrpálů až po ústrojí své las-

kavosti, se rozchechtal. Potom uvolněným plným hlasem, ryčným, sytým a boдрým, zvolal:

„Hej hola! Ebenezere! Richarde!“

Dovnitř se nahrnulo Hrabounovo někdejší já, jež mezitím dorostlo do mladických let, a s ním jeho spoluučeň.

„No ovšem, Richard!“ prohodil Hraboun k duchovi. „To mě tedy podrž. Je to on. Richard na mně hodně lpěl. Chudák Richard! Božítku!“

„Hej hola, chlapci moji!“ zahlaholil Kokrhel. „Dneska už máte padla. Je Štědrý den, Richarde. Jsou Vánoce, Ebenezere! Šup, nasadíme okenice,“ tleskl pronikavě, „ať to odsypá!“

Nevěřili byste, jak se na to ti dva vrhli! Vypochoďovali s okenicemi na ulici – raz, dva, tři –, nasadili je, kam patří – čtyři, pět, šest –, zavřeli je na závoru a na čep – sedm, osm, devět –, a než byste napočítali do dvanácti, už byli zpátky, udýchaní jako dostihoví koně.

„Johohó!“ zavýskl starý Kokrhel a s udivující mrštností seskočil zpoza vysokého stolu. „Sklidte to tady, mládenci moji, ať tu máme prostor! Johohó, Richarde! Čimčará, Ebenezere!“

Sklidit! Nebylo nic, co by za přihlížení starého Kokrhela sklidit nechtěli nebo nemohli. Za minutku měli hotovo. Vypoklonkovali každou movitost, jako by byla navždy sproveděna z veřejného života, zametli a spláchli podlahu, obhospodařili lampy a přiložili na oheň. Kvelb se rázem proměnil v útulný sál, kde je teplo, sucho a jasno, jak jen si člověk o zimním večeru může přát.

Přišel šumař s partesy, vyškřábal se k vysokému stolu, zřídil si tam orchestřiště a rozfídlal se, že by to vydalo za padesát břichabolů. Přišla paní Kokrhelová s úsměvem od ucha k uchu. Přišla každá ze tří slečen Kokrhelových, celé rozzářené a k pomilování. Přišlo šest mladých nápadníků, jimž zlomily srdce. Přišli všichni mladí muži a ženy v obchodě zaměstnaní. Přišla služka s bratrance m pekařem. Při-

šla kuchařka s mlékařem, blízkým přítelem svého bratra. Přišel chlapec odnaproti, o němž kolovaly domněnky, že mu jeho pán nedává moc najíst; pokoušel se schovat před děvčetem bydlícím o dva vchody dál, o které se prokazatelně vědělo, že ji její paní kráká za uši. Přišli všichni jeden za druhým, někteří ostýchavě, někteří kurážně, někteří elegantně, někteří nemotorně, někteří strkali, někteří tahali, ale tak či onak přišli všichni. A všichni šli naráz do kola, dvacet párů ruku v ruce – půl kruhu jedním směrem, půl kruhu opačným, pak každý středem a zase zpět. Točili se do kolečka, do kola, proplétali se v srdečná seskupení... Starý vrchní pár se pokaždé otočil na špatném místě, a v ten okamžik musel nový vrchní pár začínat od začátku, až nakonec zbyly samé vrchní páry a žádný spodní, který by jim vypomohl! Když tanec dospěl k takovému výsledku, starý Kokrhel tleskl, aby rej ustal, a zvolal: „Výborně!“, načez hudlař ponořil rozpálený obličej do džbánu s porterem, který byl zajištěn speciálně pro ten účel. K smrti nerad však zahálel, a třebaže ještě nikdo nebyl nachystán k tanci, sotva se hudlař vynořil, hned zase spustil – jako by druhého šumaře odnesli ztrhaného domů na okenici a dorazil zbrusu nový, odhodlaný zahnat ho svým koncertem na ústup, nebo zhynout.

Následovaly další tanečky, pak hra na fanty a zase další tanečky, dort, negus, pořádný kus studeného pečeného masa, pořádný kus studeného vařeného masa, vánoční koláčky a spousta piva. Zlatý hřeb večera však přišel po pečeném a po vařeném mase, když hudlař (Chlap jeden šikovná! Kdo by to do něj řekl!) spustil k dalšímu lidovému tanci. Starý Kokrhel předstoupil, aby si zatančil s paní Kokrhelovou, a ještě ke všemu jako vrchní pár. A jaká je čekala dřina, vést třiadvacet nebo čtyřiadvacet párů, které nebylo radno brát na lehkou váhu, kteří hodlali tancovat, ne popocházet.

Ale starý Kokrhel by na ně stačil, i kdyby jich bylo dvakrát tolik – ále, klidně čtyřikrát –, a paní Kokrhelová zrovna tak. Byla mu rovnocennou partnerkou v každém smyslu slova. Jestli to není nejvyšší pochvala, povězte mi o lepší a hned ji nechám zaznít. Při tanci panu Kokrhelovi a paní Kokrhelové lýtka jen zářila; svítila jako měsíčky. Ani na okamžik se nedalo vytušit, co z nich učiní chvíle příští. A když starý Kokrhel s paní Kokrhelovou dotančili celou sestavu – úkrok vpřed, úkrok vzad, obě ruce partnerovi, úklon a pukrle, provlékačka a zase zpět na své místo –, Kokrhel vyskočil a stříhl nohama tak střelhbitě, jako by jimi mrkl, a ladně přistál na zemi, ani nezavrával.

Když odbilo sedm hodin, tak ten domácí bál rozpustili. Pan a paní Kokrhelovi zaujali svá místa u dveří, jeden nalevo, druhý napravo, a na odchodu každému zvlášť potřásli rukou a popřáli mu veselé Vánoce. Když zbyli už jen oba učňové, rozloučili se stejně i s nimi. Radostné hlasy tedy dozněly a mládenci se mohli odebrat na kutě, která měli pod pultem v zadní místnosti.

Hraboun se celou dobu choval, jako by přišel o rozum. Oddal se tomu výjevu a svému někdejšímu já srdcem i duší. Všechno potvrdoval, všechno si pamatoval, ze všeho se těšil a zakoušel nanejvýš zvláštní pohnutí. Teprve nyní, když se od nich rozjasněná tvář jeho někdejšího já a tvář Richardova odvrátily, si vzpomněl na ducha a uvědomil si, že na něj duch, jemuž teď světlo na hlavě jasně planulo, upřeně hledí.

„Jak málo těmhle bláhovcům stačí ke štěstí,“ poznamenal duch.

„Málo!“ zopakoval Hraboun.

Duch mu naznačil, ať se zaposlouchá, o čemže si vylévají srdce učňové. Zrovna vychvalovali Kokrhela. Když je Hraboun vyslechl, duch dodal:

„A ne snad? Vynaložil na vás jen pár těch vašich svět-

ských liber, snad tři nebo čtyři. Je to vážně tolik, že si zaslouží takovou chválu?“

„O to nejde,“ odvětil Hraboun, kterého ta poznámka rozohnila, a bezděky promluvil jako své staré, nikoli nové já. „O to nejde, duchu. Kokrhel má moc přinášet nám radost i starost, v práci nám ulehčit i přitížit, udělat z ní službu veselou i úmornou. Řekněme, že tak činí svým slovem a pohledem, něčím tak delikátním a nepostižitelným, že tomu nelze přiřadit cenovku. No a? Štěstí, které rozdává, je stejně tak ohromné, jako kdyby stálo celé jmění.“

Ucítil, jak se na něj duše podívala, a zmlkl.

„Co se děje?“ zeptal se duch.

„Nic zvláštního,“ opáčil Hraboun.

„Něco přece jen, ne?“ naléhal duch.

„Ne,“ odtušil Hraboun. „Ne. Jen bych teď býval rád prohodil pár slov se svým písařem. Toť vše.“

Sotva své přání vyslovil, jeho někdejší já ztlumilo lampy a Hraboun s duchem se znovu ocitli pod širým nebem.

„Kráčí se mi čas,“ podotkla duše. „Rychle!“

Nebylo to určeno Hrabounovi ani nikomu, koho by viděl, ale mělo to okamžitý účinek. Hraboun totiž znovu spatřil sám sebe. Byl teď starší, v nejlepších letech. Obličej mu nebrázdily drsné, přísné vrásky pozdějších let, ale již se do ní pomalu vpisovaly známky ustaranosti a lakoty. Oči mu chtivě, lačně rejdivy, což naznačovalo, jaká záliba v něm zakořenila a kam bude dopadat stín rostoucího stromu.

Nebyl sám, seděl po boku půvabného děvčete ve smutečních šatech. Ve světle, které vyzařoval duch Vánoc minulých, se jí v očích leskly slzy.

„Co na tom záleží,“ hlesla. „Vám pramálo. Nahradil mě jiný bůžek, a pokud vás v časech nadcházejících svede obveselovat a utěšovat, jako bych se snažila já, nemám žádný důvod se soužít.“

„Jaký bůžek vás nahradil?“ opáčil muž.

„Zlatý“

„Takhle se to má s nestranným konáním světa!“ zahřimal muž. „Na nikoho nevraží tolik jako na chudinu a nic naoko neodsuzuje tak přísně jako honbu za bohatstvím!“

„Máte ze světa přílišnou bázeň,“ odpovědělo děvče jemně. „Doufáte už jen, že na vás nedosáhnou jeho mrzké výčitky, víc nic. Jsem svědkem toho, jak vaše ušlechtilější touhy jedna po druhé pohasínají, až vás ovládla jedna svrchovaná – touha po zisku. Nemám pravdu?“

„No a?“ odsekl muž. „I kdybych opravdu tak zmoudřel, tak co? Vůči vám jsem se přece nezměnil.“

Zavrtěla hlavou.

„Změnil snad?“

„Naše úmluva zastarala. Ujednali jsme ji, když jsme oba byli ještě chudí a spokojeně čekali, že se nám zavčasu podaří vytrvalou přičinlivostí rozhojnit své statky. Ano, změnil jste se. Když naše úmluva vznikla, byl jste jiný muž.“

„Byl jsem chlapec,“ zavrčelo Hrabounovo já.

„Sám jistě cítíte, že jste nebyl takový jako dnes,“ odtušila. „Já ano. Co nám skýtalo štěstí, když jsme v nitru byli jedna bytost, z toho nám teď, když jsme bytosti dvě, plyne soužení. Jak často a jak hluboce jsem nad tím přemýšlela, vám ani nepovím. Stačí, že jsem to promyslela, a můžu vám dát svobodu.“

„Žádal jsem ji snad někdy?“

„Tím, že byste se o ni hlásil, to ne, nikdy.“

„A jak tedy?“

„Tím, že jste se změnil. Že se proměnila vaše duše. Že žijete v jiném ovzduší. Že teď vrcholné naděje upínáte jinam. Že už vám v očích nezbylo kouska uznání či docenění pro moji lásku. Povězte, kdyby ničeho takového mezi námi nikdy nebylo,“ pohlédla na něj dívka vlídně, ale neochvějně, „našel byste si mě a pokusil byste se získat si moje srdce? Kdepak!“

Zdalo se, že se muž případnosti jejího tvrzení nevolky podrobil. Potom však ze sebe přece jen vypravil: „Takto snad nesmýšlíte.“

„Bůh ví, že kdybych mohla, ráda bych smýšlela jinak,“ odvětila. „Když jsem takovou pravdu zjistila i já, je mi jasné, jak neotřesitelná a nezlomná musí být. Ale kdybyste byl dnes, zítra či včera svobodný, mohl by dokonce i někdo jako já věřit tomu, že byste si zvolil děvče bez věna? Vy, který i v samé důvěrnosti k ní všechno měříte ziskem? A i kdybyste si ji vybral, kdybyste se na pouhý mžik zpronevěřil své hlavní zásadě a učinil tak, cožpak nevím, že by vás jistě záhy dostihla lítost a výčitky? Vím, a proto vám dávám svobodu. S hlubokým pohnutím, z lásky k tomu, kým jste kdysi byl.“

Hrabounovo já se chystalo promluvit, ale děvče s hlavou odvrácenou pokračovalo.

„Možná vám to způsobí trápení – při vzpomínce na časy minulé v to zpola doufám. Za chvíli, za titěrnou chvíli to ale ochotně zapudíte z hlavy jako sen, který nic nepřináší, z něž jste se naštěstí probral. Ať jste v životě, který jste si vybral, šťastný!“

Odešla od něj a jejich cesty se rozdělily.

„Duchu!“ zaúpěl Hraboun, „už mi nic neukazuj! Odved mě domů. Proč mě s takovým požítkem trápíš?“

„Poslední přelud!“ zaburácel duch.

„Už ne!“ zanaříkal Hraboun. „Už ne. Nepřeju si to. Už mi nic neukazuj!“

Neoblomný duch ho však sevřel oběma rukama a donutil ho přihlížet, co nadejde dál.

Ocitl se u jiného výjevu, na jiném místě – v nepříliš velké ani vzhledné, ale pohodlně zařízené světnici. U zimního ohně seděla překrásná mladá dívka, tolik podobná té předchozí, až měl Hraboun za to, že jde o tutéž... než ovšem tamtu, teď už jako pohlednou matronu, spatřil, jak sedí na-

proti své dceři. V místnosti vládlo hotové pozdvižení, neboť po ní pobíhalo tolik dětí, že se jich Hraboun ve svém rozrušení nemohl dopočítat, a na rozdíl od opěvovaného skotu ve slavné básni nebyly „jak jeden celý tlum v kole“ – za „celý tlum“ vydalo každé z nich. Mělo to následky ryčné až k nevíře, ale nikoho jako by to netrápilo – naopak, matka s dcerou se od srdce smály a náramně se bavily. Když se dcera po chvíli do hrátek zapojila, mladí zbojnící ji nemilosrdně zřídili. Co bych za to dal, být jedním z nich, třebaže takhle nestydatě bych se nikdy nechoval, ne, ne! Ani za všechny poklady světa bych těm zapleteným copům neublížil a nepokrákal je, radši bych zhynul, než jí vyzout ten drahocenný střevíček, chraňpámbu! A to, jak se jí ta troufalá droboť v žertu sápala po pase, bych taky nemohl – představoval bych si, že ho má paže za trest obepne kol dokola a už se nikdy nenarovná. A jak rád bych se, připouštím, přece jen byl dotkl jejích rtů, jak rád bych se jí na něco dotázal, aby ta ústa třeba otevřela, jak rád bych si prohlížel ty řasy na jejích sklopených očích, aniž by se pod mým pohledem musela zapýřit, jak rád bych jí rozpustil vlny vlasů, jichž jediný coul by znamenal upomínku nevyčísitelné ceny... Zkrátka bych, přiznávám, rád požíval sebemenších práv dítěte a zároveň byl muž dostatečně odrostlý, abych si toho cenil.

To už se ale ozvalo zaklepání, načež roz dováděná, zardělá skupinka vcukuletu odšturmovala ke dveřím a rozesmátou a potrhanou dívku donesla s sebou ve svém středu právě včas, aby mohla přivítat otce dětí. Ten přišel v doprovodu muže obloženého vánočními hračkami a dárky. Vypukl povyk a mela, a jaké zteči musel čelit bezbranný nosič! Jak po něm ten potěr šplhal ze židlí místo žebříků, aby se mu v nepotlačitelné radosti ponořil do kapes, aby mu zplnil balíčky v hnědém papíře, aby se mu pověsil na vázanku, aby ho objal kolem krku, aby mu zmaloval záda, aby ho pokopal na nohou! Jaké údivné a rozkošnické výskání